

Kadın Hakları Davalarında Kamu İçin Bir Müdahil: **Barolar**

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi

Raporu Hazırlayan:

Işıl Kurnaz

Katkıda Bulunanlar:

Ahmet Doğan

Emel Sevgi

Av. Hilal Yücel

Av. Nahide Polat Aslan

Proje Ekibi:

Proje Koordinatörü: Ahmet Doğan

Proje Koordinatör Yardımcısı: Av. Hilal Yücel

Hak İhlalleri İzleme ve Arşivleme Uzmanı: Av. Gökhan Dayık

Hak İhlalleri İzleme Komiteleri Koordinatörü: Av. Nahide Polat Aslan

Proje Raporlama Uzmanı: Emel Sevgi

Tasarım:

Getu Creative

Şanlıurfa Barosu

Paşabağı Mh. 775. Sk. 21-D - P.K. : 63040 Adliye Karşısı

Haliliye/ŞANLIURFA, Tel : 0(414) 313 28 28,

e-mail : info@sanliurfabarusu.org.tr - urfabarusu@gmail.com

Etkin Savunuculuk Projesi Sosyal Medya Hesapları

@etkinsavunuculuk

Şanlıurfa Barosu Sosyal Medya Hesapları:

@UrfaBarosu

@urfabarusu_

/Şanlıurfa Barosu

www.sanliurfabarusu.org.tr

Bu yayın Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu İnsan Hakları ve Demokrasi Hibe Programı tarafından desteklenen “Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi” kapsamında Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülen ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneğinin (AYHED) paydaşlığı ve desteği ile Avukatlara ve uygulayıcılara yönelik yardımcı bir rehber olarak hazırlanmıştır. Yayın içeriğinden Şanlıurfa Barosu ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) sorumlu olup, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’nun görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

4	Başlarken
5	1. Müdahillik Nedir?
8	1.1. Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma
12	1.1.1. Barolar Nasıl Katılma Hakkını Kullanacak?
13	1.2. Hukuk Yargılamasında Davaya Katılma
14	1.3. İnsan Hakları Yargılamalarında Müdahillik veya Mahkemenin Dostu Olmak
18	1.4. Bir Müdahil Olarak Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu: Barolar
19	1.5. Müdahilliğin Önemi ve Uygulamadan Notlar

Başlarken

Bu rapor, Avrupa Komisyonu – Demokrasi ve İnsan Hakları Tematik Programı kapsamında Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) ortaklığında Şanlıurfa Barosu yürütücülüğünde gerçekleştirilen “Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi” projesi kapsamında hazırlanmıştır. Projenin amacı, insan hakları ve temel özgürlükler konusunda demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün geliştirilmesine katkıda bulunmak ve Şanlıurfa Barosu, Avukatlar ve yerel aktörlerin kapasitelerini güçlendirerek ve denetimleri artırarak hakları ihlal edilen bireylerin adalete erişimini desteklemektir. Proje kapsamındaki çıktılardan biri olan “Hedef Kitledeki Hak İhlallerine İlişkin Stratejik Dava Sürecinin Adli Takibi ve Üst Yargı Mekanizmalarına Başvurular” kapsamında stratejik davalama süreci kurgulanmaktadır. Bu rapor, baroların stratejik davalama kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla yazılmıştır.

1

Müdahillik Nedir?

Müdahillik, hukuken bir davaya **üçüncü bir kişinin katılması** anlamına gelir. Yani davanın tarafı olmayan bir kişi, davanın sonucunun kendi menfaatini etkileyeceğini düşündüğü için davaya katılmak ister. Kadın hakları davaları, kadınların insan haklarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen her türlü ihlalin giderilmesi için ceza ve hukuk mahkemeleri önünde açılmış olan dava süreçlerine denir. Bir başka ifadeyle, projemiz kapsamında “kadın hakları davası” olarak ifade ettiğimiz dava seti, hem hukuk hem de ceza mahkemelerinde kadının insan haklarıyla ilgili olan bütün hukuki süreçlerdir. Neler “kadının insan hakları davası” olabilir?

Ceza Muhakemesindeki Kadının İnsan Hakları Davaları

- **Kadına Yönelik Şiddet Suçları**
 - Kasten yaralama (TCK 86–87)
 - Tehdit, hakaret, şantaj (TCK 106, 125, 107)
 - İşkence ve eziyet (TCK 94–96)
 - Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma (TCK 109)
- **Cinsel Suçlar**
 - Cinsel saldırı (TCK 102)
 - Cinsel taciz (TCK 105)
 - Çocuğun cinsel istismarı (TCK 103)
 - Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK 104)
 - Fuhuşa zorlama, insan ticareti (TCK 80, 227)
- **Israrlı Takip Suçu (Stalking)**
 - 6284 sayılı Kanuna paralel düzenlemeler
 - Israrlı takip suçu (TCK 123/A)

- **Ailenin Korunmasına Aykırı Davranma**

- Ailenin Korunmasına Aykırı Davranma
- 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarına uymama
- Tedbir ihlali suçu (TCK 53, CMK/6284 yaptırımları)

- **Ekonomik Şiddet ve Velayetle Bağlantılı Suçlar**

- Nafaka ödememe suçu (İcra İflas Kanunu m. 344)
- Çocuk teslim kararına uymama

Hukuk Yargılamasındaki Kadının İnsan Hakları Davaları

- **Aile Hukuku Davaları**

- Boşanma Davaları
- Nafaka Davaları
- Vesayet ve Koruma
- Aile Konutu Şerhi Davaları

- **6284 Sayılı Kanun Kapsamındaki Koruma Tedbirleri (Ceza Yargılaması kapsamına girmeyen)**

- Koruma ve uzaklaştırma kararı
- Şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması
- Geçici nafaka
- Kimlik ve adres gizleme
- Elektronik kelepçe

- **İş Hukuku Davaları**

- Mobbing (psikolojik şiddet)
- Cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle tazminat
- Eşit işe eşit ücret davası
- Hamilelik veya doğum nedeniyle işten çıkarılma davaları
- Doğum izni, süt izni, kreş hakkı ihlalleri

- **Medeni Haklarla İlgili Davalar**

- Medeni Haklarla İlgili Davalar
- Soybağı davaları (babalık, tanıma)
- Maddi-manevi tazminat davaları (şiddet sonrası)
- Kişilik hakkı ihlali davaları
- İsim değişikliği davaları (evlilik sonrası bekarlık soyadı kullanma özgürlüğü vb.)

İdari Yargılamadaki Kadının İnsan Hakları Davaları

- Kamu görevlileri hakkında şiddet ve cinsel taciz soruşturması işlemleri
- Devletin koruma yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle tazminat davaları
- Pozitif ayrımcılık uygulamalarının denetimi

Bu durumda müdahillik ya da davaya katılma kurumunu anlamak için Türk hukukundaki müdahillik türlerini, yargılama sistemi bağlamında şöyle adlandırabiliriz:

Ceza Muhakemesi

- Kamu Davasına Katılma

Hukuk Yargılaması

- Fer'i Müdahale
- Asli Müdahale

İnsan Hakları Yargılaması

- Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru
 - Üçüncü Taraf Müdahalesi
 - Amicus Curiae

1.1. Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma

Ceza Muhakemesi Kanunu md.237, kamu davalarına katılma hakkını düzenler. Buna göre, **mağdurlar, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar**, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

Ceza Muhakemesi Kanunu

Kamu davasına katılma

Madde 237:

(1) Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

(2) Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.

Kamu davasına katılanlar, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234. maddesiyle tanınmış olan hakları kullanabilirler. Özellikle bir karara karşı kanun yollarına başvurma hakkına sahip olmak için kamu davasına katılmış olmak yani katılma talebini iletmek ve mahkeme tarafından bu talebin kabul edilmesi zorunludur.

Ceza Muhakemesi Kanunu

Mağdur ile şikâyetçinin hakları[76]

Madde 234:

(1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,
2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,
3. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,
2. Kamu davasına katılma,
3. Tutanak ve belgelerden örnek isteme,[77]
4. Tanıkların davetini isteme,
5. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,
6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

(2) Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.

(4) (Ek:17/10/2019-7188/21 md.) Soruşturma veya kovuşturma evresinde, dava nakli veya adli tıp işlemleri nedeniyle yerleşim yeri dışında bir yere gitme zorunluluğu doğması hâlinde mağdurun yapmış olduğu konaklama, iâşe ve ulaşım giderleri, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

Bir İyi Örnek:

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 20. Maddesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na davaya katılım konusunda özel bir statü vermiştir. Buna göre Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir. Bakanlık'a tanınan bu imkan, asıl görevi bu olan Barolara da tanınabilir.

AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

**Harçlar ve masraflardan, vergilerden muafiyet ve
davaya katılma**

Madde 20:

[...]

(2) **Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine** yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan **idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya** katılabilir.

Bu durumda müdahillik ile kamu adına yürüyen ceza davasına **katılarak:**

- Duruşmalara aktif olarak katılmak,
- Delil sunmak,
- Tanık dinletmek,
- Karara karşı kanun yollarına (istinaf, temyiz) başvurmak mümkün olur.

Kimler müdahil (katılan) olabilir?

- Suçtan **doğrudan mağduru**,
- Suçtan **doğrudan zarar gören gerçek veya tüzel kişiler** (örneğin şirketler, barolar),
- Mağdurun ölümü hâlinde yakınları (eş, anne-baba, çocuk).

Katılma ne zaman yapılabilir?

- **Soruşturma evresinde** savcılığa dilekçeyle,
- **Kovuşturma evresinde** hüküm verilinceye kadar mahkemeye başvurularak.

Ceza hukukunda müdahillik, davayı etkiler mi?

Evet çünkü katılan;

- iddia makamının yanında yer alır,
- savcının adeta yardımcı süjesi gibi davranabilir,
- beraat veya ceza taleplerine ilişkin görüş bildirebilir.
- Kadına karşı şiddet, cinsel saldırı, kadın cinayetleri davalarında baroların, “kamusal yarar” ve “kadın haklarının ihlali” gerekçesiyle müdahillik talebinde bulunma hakları vardır.

• Ceza Muhakemesi Kanunu md.237’ye göre, mağdurlar, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

1.1.1. Barolar Nasıl Katılma Hakkını Kullanacak?

CMK Madde 237 gereği kamu davasına katılma hakkımızı kullanmak için:

Suçtan zarar gören kadının yanında katılan (müdahil) sıfatıyla davaya katılabilir.

Baro Yönetim Kurulu, belirli bir dava için baronun katılmasına ve baroyu temsil edecek avukatın görevlendirilmesine karar verir.

Yönetim Kurulu kararı sonrası, görevlendirilen avukat Mahkeme'ye yazılı dilekçe verir.

Dilekçe şunları içerir:

- Baro yönetim kurulu kararının tarihi ve sayısı,
- Davanın toplumsal ve kamusal önemi (kadın haklarının korunması, kamu yararı),
- Baro adına katılma talebi

1.2. Hukuk Yargılamasında Davaya Katılma

Fer'i Müdahillik

- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu md. 66'da düzenlenir.
- MADDE 66- (1) Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, fer'i müdahil olarak davada yer alabilir.

Asli Müdahillik

- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu md.65'te düzenlenir.
- Asli müdahale
- MADDE 65- (1) Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabilir. (2) Asli müdahale davası ile asıl yargılama birlikte yürütülür ve karara bağlanır.

Baroların, kadının insan haklarıyla ilgili davalarda fer'i müdahil olarak bulunması kabul edilmiyor olsa da Avukatlık Kanunu'nun barolara yüklediği görev ve sorumluluk bütüncül bir bakışla incelendiğinde baroların, kadın hakları davalarına **fer'i müdahalede** bulunması kabul edilebilir.

1.3. İnsan Hakları Yargılamalarında Müdahillik veya Mahkemenin Dostu Olmak

Kadın hakları, kadınların insan hakları hukukundan doğan haklarıdır. İnsan hakları yargılamalarında müdahillik, her ne kadar kurumsal düzeyde bu şekilde düzenlenmiş olmasa da hem Anayasa Mahkemesi hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde bir insan hakkı ihlalinin giderilmesi için yapılmış olan bireysel başvurularda, barolar stratejik davalama kampanyalarının bir parçası olarak “amicus curiae” müdahalesinde bulunabilirler.

Sivil toplumun ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yargılama süreçlerine katılmasını sağlayan fırsatlardan biri, literatürde mahkemelerin meşruiyetini artıran bir faktör olarak kabul edilen amicus curiae veya üçüncü taraf müdahalesidir. Bunlar literatürde sıklıkla eşanlamlı olarak kullanılsa da, aralarındaki nüanslara dikkat etmek önemlidir.

Özellik	Amicus Curiae (Mahkemenin dostu)	Üçüncü Taraf Müdahalesi
Hukuki menfaat	Yok	Var, doğrudan
Katılım şekli	Bilgi / görüş sunar	Davaya taraf olarak katılır
Karar üzerindeki etkisi	Dolaylı, bağlayıcı değil	Doğrudan, taraf gibi
Amaç	Mahkeme bilgilensin, karar kalitesi artsın	Kendi hukuki menfaatini koru / savun
Örnek	İnsan hakları örgütü raporu	Mağdurun ceza davasına katılması

Bu durumda insan hakları yargılamalarında, doğrudan müdahilliğin düzenlenmediği Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru gibi durumlarda amicus curiae yani mahkemenin dostu sıfatıyla ilgili tüzel kişiler dosyaya ilişkin uzmanlık görüşü sunabilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise üçüncü taraf müdahalesini düzenlemiştir. Bu durumda ilgili yasal dayanaklarımız şu şekilde kurgulanabilir:

ANAYASA MAHKEMESİ

ANAYASA MAHKEMESİNİN KURULUŞU VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUN

- **Md. 26:** (2) Başkan tarafından gerektiğinde raportörlere tanık veya uzman dinleme ve benzeri görevler verilebilir.

ANAYASA MAHKEMESİ İÇTÜZÜĞÜ

Md. 38: Raportörler ve Görevleri

- **Md. 38:** (8) Başkanın onayı ile Bölüm Başkanları tarafından bireysel başvuru raportörlerine gerektiğinde yapılması istenen görevin kapsamı ve niteliği de gösterilmek suretiyle tanık veya uzman dinleme ve benzeri görevler verilebilir.

Md. 70: Bilgi, belge isteme ve tebliğ

- **Md. 70:** (1) Mahkeme, kendisine verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında yasama, yürütme, yargı organları, kamu idareleri, kamu görevlileri, bankalar ile diğer gerçek ve tüzel kişilerle doğrudan yazışır, bilgi ve belge ister, gerekli gördüğü her türlü belge, kayıt ve işlemi inceler, bilgi almak üzere her derece ve sınıftan kamu görevlileri ile ilgilileri çağırabilir, idare ve diğer tüzel kişilerden temsilci isteyebilir.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

- **Md. 36:** Üçüncü taraf sıfatıyla davaya katılma

1. Kendi vatandaşlarından birinin başvuru konumunda olması halinde, her Yüksek Sözleşmeci Taraf, Daire ve Büyük Daire önündeki davalarda yazılı görüş sunma ve duruşmalara katılma hakkına sahiptir.

2. Mahkeme başkanı, adaletin gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla, **davaya taraf olmayan herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ı ya da başvurucu dışında davayla ilgili her kişiyi yazılı görüş sunmaya veya duruşmalara katılmaya davet edebilir.**

3. Bir Daire veya Büyük Daire önündeki her davada Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri yazılı görüş sunabilir ve duruşmalara katılabilir.

Yapılan araştırmalar, davalarda mağdurun yanında kurumsal katılımın, başarı şansını ve ihlal kararını önemli oranda arttırdığını ortaya koymuştur.¹

Kadına yönelik şiddetin, sadece bireysel bir kadın hakkı ihlali değil, toplumsal bir sorun olduğuna yönelik ilk sistematik analizi yapan anahtar dava olan Opuz v. Türkiye kararında, *Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi Raporu*'nu görmüş müydünüz?

¹ Cichowski, Rachel A., The European Court of Human Rights, Amicus Curiae, and Violence against Women. Law & Society Review, 50(4), 890–919 (2016). Cambridge University Press.

5. Diyarbakır Barosu Herkes İçin Adalet Projesi ile Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezi tarafından hazırlanan onur suçlarına ilişkin araştırma raporu

105. Bu rapor, namus suçları denilen olgunun hukuki boyutlarını incelemek üzere hazırlanmıştır. Diyarbakır ağır ceza mahkemeleri ile çocuk mahkemeleri önündeki davalarda verilen kararlarla ilgili bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın amacı, mahkemelere intikal eden adam öldürmelerin oranını, yargının bu olaylar karşısındaki tavrını, sanıkların bu davalardaki savunmalarını, sosyal yapının rolünü (aile meclisleri ve gelenekler gibi) ve cinayetlerin sebeplerini belirlemektir. Bu amaçla, 1999-2005 yılları arasında Diyarbakır ağır ceza mahkemeleri ile çocuk mahkemelerinde ele alınan davalar incelenmiştir. Bu yedi yıl içerisinde 59 davada nihai karar verilmiştir. Bu davalarda, mağdur/öldürülen kişi sayısı 71, sanık olarak yargılanan kişi sayısı ise 81dir.

106. Araştırmacılar, mağdurun/öldürülen kişinin erkek olduğu davalarda, sanıkların, mağdurun/öldürülen kişinin sanığın yakınlarından birine tecavüz ettiğini, cinsel istismarda bulunduğunu, sanığın akrabalarından birini kaçırdığını veya fahişeliğe yönelttiğini iddia ettiklerini gözlemlemişlerdir. Mağdurun/öldürülen kişinin kadın olduğu davalarda, sanıklar, mağdurun/öldürülen kişinin başka erkeklerle konuştuğunu, fahişelik yapmaya başladığını veya zina yaptığını iddia etmişlerdir. Verilen kararların 46sında haksız tahrik nedeniyle hafifletici unsurlar gözönünde bulundurulmuştur. Mahkumiyet kararlarının 61inde Türk Ceza Kanununun 59. maddesinde öngörülen takdire bağlı hafifletici sebepler gözönünde bulundurulmuştur.

1.4. Bir Müdahil Olarak Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu: Barolar

Kadının insan hakları davaları kapsamında baroların hem yetki hem de sorumluluğu vardır. Çünkü **Avukatlık Kanunu md. 76'ya göre** Barolar, **hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını koruma görevi** olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşudur.

Avukatlık Kanunu md. 95, Baroların yönetim kurullarına hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak görevini ve yetkisini vermiştir.

Avukatlık Kanunu md. 110 da Türkiye Barolar Birliği'ne hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak görevini vermiştir.

Baroların, hem ceza muhakemesinde kadın haklarıyla ilgili açılmış bir davada **kamu davasına katılma hakkı**, hem de hukuk mahkemelerinde kadın haklarıyla ilgili davalarda **fer'i müdahalede bulunma** hakkını kullanabilmesi, kendilerine Avukatlık Kanunun gereği olan bir sorumluluktur.

1.5. Müdahilliğin Önemi ve Uygulamadan Notlar

Türk hukukunda özellikle ceza yargılamalarında baroların ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının müdahillik talebinin kabul edildiği örnekler gözlemlenmiştir. Peki bu neden önemlidir?

- STK'ların ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, yargılamanın her aşamasında mağdurlara destek olmak için davaya katılması, insan hakları hukukunun önemli bir gereğidir.
- Bu sayede yargılama aşamasındaki **mağdur suçlayıcı hukuki dil önlenir**, ceza yargılamasında **kadınların aleyhine uygulanan haksız tahrik ve ceza indirimleri gibi uygulamalar** izlenir ve denetlenir.
- Kadının insan haklarının **yargısal düzeyde tanınması** sağlanmış olur.
- **Kamuoyu gücü ve baskısı** sağlar.
- Kadın hakları ihlallerinin, bireysel değil toplumsal ve kurumsal bir sorun olduğunu anlatır.
- **Sanık lehine haksız uygulanan** hafifletici sebeplere **(kadınların bedeni, kıyafeti ve benzeri)** karşı blokaj işlevi görür.
- Delil ve hukuki argümanların tartışılmasında **toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi** sağlayarak kadın düşmanı argümanların (kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi gibi) delil olmasını engeller.
- **Kadınlara asla yalnız yürümeyeceklerini** gösterir!
- Uluslararası yükümlülükleri ve sözleşmeleri **(CEDAW, İstanbul Sözleşmesi)** hatırlatır.
- **Emsal kararların** çıkmasını sağlar.

Proje kapsamındaki medya taramamızla ulaştığımız iyi örnekler:

Dava Konusu	Olay Tarihi	Müdahillik Talep Tarihi / Duruşma Tarihi	Müdahil Kabul Edilen Kurum(lar)	Sonuçlanan Karar (Tabloda Belirtilen)
İzmir Üç Kadın Cinayeti Davası ²	2010	26 Mart 2012 (9. duruşma)	İzmir Siyah Pembe Üçgen LGBTT Derneği	Müdahillik talebi kabul edildi.
İzmir Cinsel İstismar Davası (6-11 yaş arası çocuklar) ³	Belirtilmemiş	28 Haziran 2016	İzmir Barosu, İstanbul Barosu, Mersin Barosu, Kadın Dernekleri	Müdahillik talepleri kabul edildi, sanığın tutuklu yargılanmasına karar verildi.
Fiziksel Saldırıyla Kalıcı Engellilik Oluşan Kadının Davası ⁴	19 Aralık 2024	8 Temmuz 2025	İstanbul Barosu	Davaya katılma talebi kabul edildi.
Ayşe Tokyaz / Ejegul Ovezova Cinayeti Davası ⁵	Ejegul Ovezova: 24 Temmuz 2023	24 Temmuz 2023 (İlk duruşma)	Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi	Müdahillik talebi kabul edildi.

2 Murat Köylü, "LGBT Derneğinin Müdahillik Talebi Kabul Edildi", bianet, 26 Mart 2012. <https://bianet.org/haber/lgbt-derneginin-mudahillik-talebi-kabul-edildi-137214>

3 "Dava Takibi – Baroların Müdahale Talebi Kabul Edildi", İzmir Barosu, 29 Haziran 2016. <https://www.izmirbarosu.org.tr/HaberDetay/782/dava-takibi-barolarin-mudahale-talebi-kabul-edildi>

4 "Katılma Talebimiz Kabul Edildi", İstanbul Barosu, 10 Temmuz 2025.

<https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=19749&Desc=KATILMA-TALEB%C4%B0M%C4%B0Z-KABUL-ED%C4%B0LD%C4%B0>

5 "Ayşe Tokyaz'ı öldüren Cemil Koç'un Diyarbakır'daki yargılanmasına başlandı: Avukatı davadan çekildi", BirGün, 27 Kasım 2025. <https://www.birgun.net/haber/ayse-tokyaz-i-olduren-cemil-koc-un-diyarbakir-daki-yargilanmasina-baslandi-avukati-davadan-cekildi-672209>

Proje Kapsamında Baroların Kadın Hakları Merkezlerinin Dava Takip ve İzleme Görevine İlişkin Yaptığımız Görüşmeler Sonucu Uygulamadan Edindiğimiz Bilgi ve Veriler

Yürütmekte olduğumuz proje kapsamında, Baroların Kadın Hakları Merkezleri/Komisyonlarının davalarda müdahilliği ile ilgili bilgi edinmek için veri toplamaya çalışıldı. Bu süreçte, 1 Eylül - 30 Kasım 2025 arası barolardan veri talebinde bulunuldu. 79 Baroya yazı gönderildi ve söz konusu davalarda kaç müdahillik talebi yapıldığı ve bu taleplerden kaç tanesinin RED/KABUL aldığı bilgisi istendi. Barolardan elde ettiğimiz veriler aşağıdaki tablodadır. Birçok baroda veri tutulmadığı anlaşılmış olup, bazı barolardan da henüz cevap alınamamıştır. Stratejik Davalama süreci boyunca, yeni veriler elde edilmesi durumunda tablo güncellenecektir.

Baro	Toplam Takip Edilen Derdest Dosya Sayısı	Kabul Edilen Müdahillik Talebi Sayısı	Reddedilen Müdahillik Talebi Sayısı	Red Gerekçesi ve Ek Bilgi
Adana Barosu	6 (1 Asliye Ceza, 5 Ağır Ceza)	Bazıları kabul edildi	Bazıları reddedildi	Red gerekçesi: Suçtan doğrudan zarar görülmediği . Takip ve izleme devam ediyor.
Gazi-antep Barosu	7	2	4	1 dosya soruşturma aşamasında. Bahar Karabağ dosyasında (kadın cinayeti) müdahillik kabul edildi.
Mardin Barosu	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş (Genel durum)	Çoğu/ Sürekli reddediliyor	Red gerekçesi: Suçtan doğrudan zarar görülmediği .
Mersin Barosu	15 (2024-2026 dönemi)	0 (Hiçbiri)	Tüm talepler reddedildi	Gerekçe Vurgusu: Avukatlık Kanunu'na rağmen talepler nadiren kabul ediliyor, kabul edilse bile üst mahkemece kaldırılma riski var. Merkez, gözlemci sıfatıyla ya da vekaletle takip ediyor.
Şanlı-urfa Barosu	70 (2024-2025 dönemi)	10	60 (Hesaplanan)	Takip edilen dosya sayısı en yüksek olan baro.
Muş Barosu	2 (2024-2025)	0	2	
Adı-yaman Barosu	6 Şubat Depremi'nden önce yapılan müdahillik talepleri reddedilince müdahillik talebinden vazgeçildi.			Veri yok.

Baro	Toplam Takip Edilen Derdest Dosya Sayısı	Kabul Edilen Müdahillik Talebi Sayısı	Reddedilen Müdahillik Talebi Sayısı	Red Gerekçesi ve Ek Bilgi
Şirnak Barosu				Talebin kabul edildiği bir örnek yok.
Muğla Barosu	5	2 (Mağdurun avukat olduğu dosyalarda kabul edildi.)	3 (Kadın cinayetleri dosyasında reddedildi.)	Kamuoyunda geniş yankı uyandıran Pınar Gültekin dosyasında müdahillik talebi reddedildi.
Antalya Barosu	3	0	3	

Baroların Müdahillik Stratejilerine Dair Genel Görüşler ve Engeller

1. Baroların, kadın hakları davalarında müdahil olma hakkı ve sorumluluğu Avukatlık Kanununa dayandırılabilir.
2. Buna rağmen baroların bu talepleri çoğunlukla doğrudan zarar görme şartını sağlamadığı için reddedilmektedir.
3. Bu konudaki en büyük eksiklik, veri toplanamamış olmasıdır çünkü kurumsal düzeyde baroların müdahillik talepleri ve bunun reddine ilişkin veri sınırlıdır.

Bu verileri ve stratejik olarak müdahillik talebinin uygulamada neden önemli olduğunu proje çıktılarına bakarak şu şekilde ifade edebiliriz:

Kategori	Stratejik Görüşün/ Amacın İçeriği	Karşılaşılan Hukuki ve Kurumsal Engeller
I. Müdahillik Temel Misyonu	Yasal Görev ve Misyon: Müdahillik, Avukatlık Kanunu'nun barolara yüklediği hukuki görev ve sorumlulukların yerine getirilmesidir.	- Mahkemelerin, Baroların "suçtan doğrudan zarar görmediği" gerekçesiyle talepleri reddetmesi.
	Toplumsal Cinsiyet Temeli: Kadınlara/ çocuklara yönelik şiddetin yalnızca bireysel değil, toplumsal cinsiyet temelli bir şiddet biçimi olduğunu kabul ettirme çabası.	- Mahkemelerin, Baroların "suçtan doğrudan zarar görmediği" gerekçesiyle talepleri reddetmesi.
	Adalet Erişim ve Sınıflandırma: Kadınların sesi olmak, adalete erişimi güçlendirmek ve yargılamada denge sağlamak.	- Müdahillik düzenlemesinin yalnızca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmiş olması ve bu durumun sivil toplumu sınırlandırması .

Kategori	Stratejik Görüşün/ Amacın İçeriği	Karşılaşılan Hukuki ve Kurumsal Engeller
II. Müdahilliğin Stratejik Önemi	Cezasızlıkla Mücadele: Müdahillik, cezasızlıkla mücadelede ve dosyanın tüm aşamalarında hukuki denetim sağlamada önemli bir rol oynar.	
	Toplumsal Görünürlük: Şiddet vakalarının toplumsal hafızada görünür olmasını sağlamak.	
	Dayanışma ve Eşitlik: Sadece hukuki destek değil, aynı zamanda dayanışma, eşitlik ve adalet mücadelesinin somut bir ifadesi olmak.	
III. Alternatif Takip Yöntemleri	Kabul/ret kararlarından bağımsız olarak, hak ihlallerinin etkin savunuculuk kapsamında takipçisi olmak.	- Müdahillik reddedildiğinde, gözlemci sıfatıyla ya da davanın avukatından yetki belgesi alarak dosyaların takibine devam etmek.

